

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich:
Europa inwestująca w obszary wiejskie.

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Osi 4 LEADER
Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013

Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Sołectwa gminy Skoczów

***Sołectwa
gminy Skoczów***

Skoczów 2011

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich:
Europa inwestująca w obszary wiejskie.
Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Osi 4 LEADER
Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013
Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 –
– Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Publikacja została zrealizowana w ramach operacji z zakresu małych projektów
pn. „Promocja sołectw gminy Skoczów
– skład i druk publikacji
o sołectwach gminy Skoczów”
w ramach działania 413 „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju”
objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Opracowanie tekstów:
Iwona Marczyk-Klepczyńska

Zdjęcia:
Iwona Marczyk-Klepczyńska, Stanisław Tatka oraz Katarzyna Bieniek,
Aneta Flisowska, Wojciech Wandzel (okładka)

Wydawca:
Gmina Skoczów
43-430 Skoczów, Rynek 1, tel. 33 853 38 54, fax 33 853 91 52
e-mail: um@um.skoczow.pl
www.um.skoczow.pl www.skoczow.pl

Redakcja techniczna:
Beata Kowalska-Matuszyńska

Druk:
Interfon Sp. z o.o.
43-400 Cieszyn, ul. Olszaka 5
tel. 33 8510 543, fax 33 8511 643, e-mail: interfons@poczta.onet.pl

Sołectwa gminy Skoczów

Gmina Skoczów to malowniczy zakątek powiatu cieszyńskiego wkomponowany w krajobraz Beskidu Śląskiego. Położona nad Wisłą, u podnóża Wzgórza Kaplicówka, gdzie w 1995 r. przez kilka godzin przebywał papież Jan Paweł II. Zajmuje obszar 63 km², ma około 26.000 mieszkańców. Obejmuje miasto wraz z 10 sołectwami: Bładnice, Harbutowice, Kiczycze, Kowale, Międzywieć, Ochaby, Pierściec, Pogórze, Wilamowice i Wiślica. Zielona, górską okolicą zachęca do aktywnego wypoczynku. Są tu doskonałe warunki do wędrówek pieszych oraz jazdy na rowerze. Przez gminę przebiegają piesze szlaki turystyczne, trasy rowerowe, a także szlak dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego Greenways Kraków-Morawy-Wiedeń. Latem znakomite warunki znajdują tu amatorzy wędkowania.

Bładnice

Nazwa wsi jest unikatowa, nie ma bowiem w Polsce drugiej Bładnicy czy Bładnic. Nasuwa się przypuszczenie, że rzeczka, a po niej wieś pierwotnie zwała się Błotnicą, od prasłowa „błoto” (czeskie blato, rosyjskie bołoto). Nazwy tego typu są szeroko rozpowszechnione w całym kraju. Nazwa, w swej pierwotnej formie Błotnica lub Błotnice, trafnie i precyzyjnie określa położenie wsi w płytkiej kotlinie rzeki, płynącej wśród podmokłych łąk.¹

Bładnice to niewielka, najdalej w kierunku południowo-zachodnim położona miejscowość gminy Skoczów. Sołectwo tworzą Bładnice Dolne i Bładnice Górne. Zajmuje obszar 291,56 ha. Od północy graniczy z miastem Skoczów, od wschodu z Harbutowicami i gminą Ustroń, od zachodu z sołectwem Międzywiecie i gminą Goleiszów. Jest to wieś typu osiedlowego o zabudowie jednorodzinnej. Obecnie liczy 773 mieszkańców.

Do czasów obecnych zachowały się dokumenty opatrzone następującymi pieczęciami gminy Bładnice: pieczęć okrągła o średnicy 21 mm z herbem przedstawiającym biegające zwierzę. Niżej umieszczony jest inicjał DB, u dołu dwie związane gałązki; pieczęć okrągła o średnicy 33 mm, z podobnym jak poprzednia herbem (skaczący jeleń), zamiast inicjałów posiada napis GMINA DOLNI BŁADNICE 1884; pieczęć owalna o wymiarach 34x45 mm z herbem przedstawiającym snop zboża ze skrzyżowaną kosą i grabiami oraz napisem: „Przełożęństwo Gminy Dolni Bładnice”. Tak więc Bładnice posiadają dwa herby. Starszy przed-

¹ J. Wantuła „Herby i pieczęcie miasta i gminy Skoczów” Towarzystwo Miłośników Skoczowa 1984 r.

OSP w Bładnicach.

Jedna z dróg w sołectwie.

stawiający skaczącego jelenia. Mógł łączyć się z jakimś dziś już zapomnianym wydarzeniem lub podaniem. Mógł też oznaczać, że okolice wsi były zalesione i obfitowały w zwierzynę. Drugi, używany w okresie międzywojennym herb ze snopem żyta oraz skrzyżowanymi grabiami i kosą jest często spotykanym godłem miejscowości o typowo rolniczym zainteresowaniu mieszkańców. Natomiast współcześnie używany herb, wykonany przez Edwarda Biszorskiego, zawiera podstawowe elementy najstarszej znanej nam odmiany bładnickiego godła: skaczącego jelenia i dwie liściaste gałązki oraz inicjał DB – już w innym, nowoczesnym ujęciu graficznym.²

Miejscowość ma charakter typowo rolniczy. Przez wieś przebiegają drogi: powiatowe (1,0 km), gminne (12,61 km), dojazdowe do gruntów rolnych oraz trasy rowerowe wyznaczone w ramach Euroregionu Śląsk Cieszyński -Těšínské Slezsko oraz szlak GREENWAYS Kraków-Morawy-Wiedeń będący szlakiem dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego. Atrakcją Bładnic jest gospodarstwo agroturystyczne wraz ze stawem rybackim i nowoczesną krytą strzelnicą sportową. Wieś posiada: gazociąg wybudowany w latach 80-tych, z którego korzysta 70% mieszkańców; wodociąg wybudowany w latach 80-tych, z którego korzysta 70% mieszkańców; sieć kanalizacji miejskiej wybudowaną w 2005 roku, z której korzysta 10% mieszkańców.

Pierwsza wzmianka o Bładnicach pojawiła się w 1416 roku w dokumencie kancelaryjnym księcia cieszyńskiego Bolesława. Wieś była własnością szlachecką włączoną do Nierodzimia, siedziby właściciela. Jeden z nich, Jeremiasz Czamer, w latach 1608-1609 wydzielił część Nierodzimia i Bładnic swojej żonie i synowi. W następnych latach właściciele zmieniali się częściej. Pod koniec XVIII wieku zakupił je cieszyński książę i włączył do Komory Cieszyńskiej. Podczas reformacji miejscowa ludność przyjęła w dużej mierze nowe wyznanie.³

W 1804 r. Bładnice Dolne liczyły 242 mieszkańców i 40 domów mieszkalnych. Spis ludności w 1873 roku wykazał, że mieszkały tu 203 osoby (45 rodzin), a chat było tylko 22. Tylko 4 rodziny były katolickie, reszta to protestanci. Katolicy należeli do parafii skoczowskiej, protestanci do domu modlitwy w Ustroniu. Natomiast gmina Bładnice Górne w XVIII w. liczyła zaledwie 12 osadników, w tym jeden grunt chłopski,

² Tamże

³ Źródło: Wikipedia

Kościół Ewangelicko-Augsburski Apostoła Pawła w Bładnicach.

W Bładnicach nie brakuje uroczych zakątków.

6 zagrodników i 2 młóckarzy zagrodniczych. Po usamodzielnieniu się gminy chaty oznaczono numerami od 1 do 12. W 1804 r. było w Bładnicach Górnych 131 mieszkańców i 10 budynków. Spis powszechny w 1837 r. wykazał tu 368 „dusz” (23 rodziny) i 18 chat. Większość była wyznania protestanckiego. Na przełomie XVIII i XIX w. istniała w Bładnicach Dolnych ewangelicka szkoła wyznaniowa, do której uczęszczały dzieci z Bładnic, Harbutowic, Wilamowic i Międzyświecia. Po 1848 przeniesiono ją do Skoczowa.⁴

Bładnice Górne nigdy nie stanowiły samodzielnej gminy, a jedynie gminę katastralną w granicach Nierodzimia. Natomiast Bładnice Dolne były samodzielną gminą do 1945 roku. W 1900 Bładnice Dolne stanowiły samodzielną gminę, a Bładnice Górne były częścią gminy Nierodzim i znajdowały się w powiecie sądowym Bielsko. Zamieszkiwało je łącznie 317 osób w 40 budynkach, z tego wszyscy byli polskojęzyczni, 104 (32,8%) byli katolikami, a 213 (67,2%) ewangelikami. Do 1910 liczba mieszkańców spadła do 291 osób, z czego wszyscy dalej byli polskojęzyczni, 91 (31,3%) było katolikami, a 200 (68,7%) ewangelikami. W 1921 Bładnice Dolne i Nierodzim znalazły się w granicach powiatu cieszyńskiego. W latach 1945-1954 Bładnice Dolne weszły w skład gminy zbiorowej Skoczów-Wieś, a w 1954 gromady Nierodzim. W 1973 wraz z Bładnicami Górnymi znalazły się w granicach gminy Skoczów.⁵

We współczesnych Bładnicach istnieją niewielkie firmy usługowe, handlowo-gastronomiczne, warsztaty, agroturystyka i inne podmioty gospodarcze. Znaczna część mieszkańców sołectwa utrzymuje się z rolnictwa i hodowli. Położenie blisko Skoczowa sprzyja także wzrostowi ludności tzw. dwuzawodowej (tzn. ludzie pracują w zakładzie pracy, a oprócz tego mają gospodarstwo rolne). Wieś stale się rozwija, przybywa budynków i mieszkańców (działki są zdecydowanie tańsze niż w Ustroń, a położenie Bładnic blisko węzła komunikacyjnego jest dogodne).

W Bładnicach można obejrzeć repliki historycznych armat i broni czarnoprochowej – strzelb, muszkietów i rusznic. Wykonuje je ostatni w okolicy ludwisarz – Czesław Kanafek. Jego armaty można oglądać w filmie „Ogniem i mieczem” Jerzego Hoffmana i „Panu Tadeuszu” Andrzeja Wajdy. Wykonał również kopie XVII-wiecznych armat, które stoją na jasnogórskich wałach i strzela się z nich podczas uroczystości.

⁴ H.Szotek, A.Gaszek, J.Wantuła, Gazeta Skoczowska nr 22/25 z 7 listopada 1991 r.

⁵ Źródło: Wikipedia

We wsi działa Ochotnicza Straż Pożarna. OSP Bładnice posiada niewielką remizę o powierzchni 50m² wybudowaną w roku 1951 w czynie społecznym przez mieszkańców. Na poddaszu remizy znajduje się salka mogąca pomieścić jednorazowo 25-30 osób, która jest miejscem spotkań mieszkańców. W 2012 r. mieszkańcy będą mieli nowoczesne miejsce spotkań – nową świetlicę wiejską, której budowa będzie możliwa dzięki wsparciu Unii Europejskiej.

W sołectwie znajdują się 4 budynki objęte ewidencją zabytków oraz obiekt przyrodniczo-kulturowy o wartościach zabytkowych – cmentarz ewangelicki założony około 1909 roku. Do rejestru wpisane są następujące pomniki przyrody: lipa, wiek około 200 lat, obwód 263 cm, wysokość 20 m; dąb, wiek około 300 lat, obwód 395 cm, wysokość 20 m.

W tym miejscu powstanie świetlica wiejska – miejsce spotkań mieszkańców wsi.

Harbutowice

Obok nazwy Harbutowice spotyka się też formę Charbutowitz (na pieczęcie gminy) oraz czeską nazwę Harbultowice. W XIX w. obowiązywała urzędowa nazwa polska Harbutowice i niemiecka Harbutowitz. W kraju jest rzadko spotykana. Oprócz niej istnieją w Polsce dwie miejscowości o tej samej nazwie: wsie w byłych powiatach lublinieckim i myślenickim. Jej pochodzenie nie powinno nasuwać wątpliwości. Jest nazwą osobową, utworzoną od imienia założyciela lub właściciela. Trudno jednak dociec jak nazywał się założyciel wsi: Harbut, Harbult a może Herbert? Według ludowego podania zanotowanego przez znawcę cieszyńskiego folkloru Jana Brodę, nazwa wsi pochodzi od poszukiwanych, wygodnych butów zwanych „charbołami”, których szyciem zajmowali się mieszkańcy osady.⁶

Harbutowice to najmniejsze sołectwo w gminie, zajmuje obszar 176 ha. W latach 60-tych zajmowało 185 ha, ale część jego terenów przejęto pod budowę dróg szybkiego ruchu: DK 81 (Katowice-Wisła) oraz powstałej niedawno S 1 (Cieszyn-Bielsko-Biała). Sołectwo graniczy od północy i zachodu z miastem Skoczów, od zachodu z Bładnicami, od południa z Nierodzimiem, a od wschodu z Pogórzem i Górkami Wielkimi. Jest wsią typu osiedlowego. Przeważają tu gleby IV i V klasy. Ma 892 mieszkańców.

Najstarsza z zachowanych pieczęci gminy jest lekko owalna z napisem Charbutowitz i herbem przedstawiającym prymitywny pług bezkołowy z krojem. Została odcisnięta na dokumencie z 1876 r. Pług jako

⁶ J. Wantuła „Herby i pieczęcie miasta i gminy Skoczów” Towarzystwo Miłośników Skoczowa 1984 r.

Dom Rolnika to miejsce spotkań mieszkańców wsi.

Wierzba rosnąca przy jednej z dróg w sołectwie.

herb wioski świadczy o tym, że podstawowym zajęciem jej mieszkańców było rolnictwo. Podobne znaki na pieczęciach posiadają liczne gminy wiejskie, np. Międzywiecie, Wiślica, Ochaby, Pierściec. M. Gumowski w książce „Herby i pieczęcie miejscowości woj. śląskiego (Śląski Instytut Naukowy w Katowicach, 1938) napisał, że istniały jeszcze dwie pieczętki gminy z innymi herbami: okrągła o średnicy 32 mm z napisem Urząd Gminy Harbutowice oraz herbem przedstawiającym baranka, oraz okrągła o średnicy 35 mm z napisem Urząd Gminy Harbutowice pow. Cieszyn z herbem w postaci drzewa liściastego. Drzewo to podobno było wizerunkiem starej, zabytkowej lipy. Najnowszym herbem Harbutowice jest rozłożysta lipa. Został opracowany w 1967 r. przez E. Biszorskiego, który opierał się na relacji M. Gumowskiego.⁷

Dogodne położenie u podnóża Beskidu Śląskiego oraz bliska odległość znanych ośrodków wczasowo-turystycznych sprawiają, że wieś jest miejscem atrakcyjnym dla turystów. Ze względu na równinny teren, sołectwo posiada znakomite warunki do uprawiania aktywnej turystyki, zwłaszcza rowerowej, nordic-walkingu i joggingu. Przez Harbutowice przebiega szlak dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego GREENWAYS Kraków-Morawy-Wiedeń. Szlak ten wykorzystuje oznakowane już trasy rowerowe, których uzupełnieniem i alternatywą jest uprawianie turystyki pieszo-rowerowej. Choć trasa przebiegająca przez sołectwo nie jest zbyt długa, ważne jest, że stanowi ona część szlaku, który jest atrakcją turystyczną wielu miejscowości.

Wieś powstała stosunkowo późno, po raz pierwszy została wymieniona w dokumencie z 1521 r. Była wtedy wsią książęcą. Książę cieszyński Adam Waclaw odstąpił w 1558 roku Harbutowice Waclawowi Tomaszowi Rudzickiemu z Kiczyc, który był ich właścicielem jeszcze w 1578 r. Przez kolejne lata wieś zmieniała swoich właścicieli. W 1798 r. odkupiła je Książęca Komora. Według Reginalda Kneifela (*Topographie des kaiserl. königl. Antheils von Schlesien 1804 r.*) *Harbutowice to wieś nad rzeką Wisłą, należąca do nowej Książęco-Cieszyńskiej Komory, z zamkiem. Oddalona o 1 $\frac{3}{4}$ mili na płn.-wsch. od Cieszyna i na płd. niedaleko miasta i stacji pocztowej w Skoczowie. Liczy 33 budynki i 183 mieszkańców. Mówią oni po śląsko-polsku i należą do para i w Skoczowie. Pole nadaje się do uprawy żyta i owsa.* W ówczesnych Harbutowicach było kilka stawów: Biliński, Borażnik, Graniczny, Jakuszowski, Młyński, Nowy,

⁷ Tamże

Sklep w centrum wsi.

Restauracja w Harbutowicach.

Ojczyzna, Pastwiczny, Znajmski, Obłożny, Pasternik. Na groblach między stawami rosły dęby. Zwierzchność zastrzegła sobie prawo do dębów na grobli i na gruncie. Gmina nie miała wobec władzy zwierzchniej żadnych zobowiązań. Zobowiązania poszczególnych mieszkańców spisane były w „kupie”, czyli w akcie kupna realności i indywidualnie spłacane. Tylko daniny i honoraria składające się z jaj i kur oraz obowiązek przędzenia były „według upodobania pańskiego uzgodnione”. W 1838 r. wysokość daniny z całej gminy wynosiła 10 florenów i 49 ½ halerza.⁸

Po pierwszej wojnie światowej biegnąca wschodnią częścią Harbutowic droga z Katowic była drogą bitą, w której łatwo tworzyły się wyboje i dziury. Początkiem lat 30-tych ubiegłego stulecia, dzięki wsparciu ówczesnego wojewody śląskiego, droga uzyskała nawierzchnię asfaltową i zaczęła łączyć przemysłowy Górny Śląsk z rozwijającymi się wtedy turystycznie i rekreacyjnie Ustroniem i Wisłą. Dzisiaj przez sołectwo przebiegają drogi: ekspresowa S 1, krajowa nr 81, wojewódzka nr 941, gminne, dojazdowe do gruntów rolnych.

Ostatnie lata to szybki rozwój sołectwa m.in. dzięki „społecznym komitetom budowy”. Harbutowice posiadają jedną z najlepiej rozwiniętych infrastruktur technicznych w gminie. Wieś jest w pełni zelektryfikowana i zgazyfikowana. W 1979 r. zmeliorowano 34 ha gruntów rolnych. Wodociąg wiejski był zbudowany w latach 1980-1982, a budowę kanalizacji rozpoczęto w 1992 r. Praktycznie całe Harbutowice są skanalizowane. Długość sieci kanalizacyjnej w sołectwie wynosi 7,8 km, a długość połączeń kanalizacyjnych 1,6 km. Przyłącza budowane są tylko do nowo powstających zabudowań. Uporano się także z miejscową rzeczką Młynówką, która zwłaszcza wiosną sprawiała sporo problemów.

Położenie Harbutowic w okolicach drogi prowadzącej w kierunku Wisły jest szansą dalszego ich rozwoju. Natomiast położenie w okolicach rzeki Wisły zwiększa walory turystyczne wsi. Zapora w Harbutowicach, przez lata ulubione miejsce kąpieli mieszkańców, jest tego najlepszym przykładem.

W roku 2011 zakończy się przebudowa Domu Rolnika – miejsca spotkań mieszkańców wsi, która jest dofinansowana ze środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Obecnie we wsi działa sporo warsztatów, firm i innych podmiotów gospodarczych. Mieszkańcy utrzymują się z rzemiosła, drobnej wytwór-

⁸ H.Szotek, W.Wyleżuch, Gazeta Skoczowska nr 19/21 z 26 września 1991 r.

czości i handlu, a tylko niewielka ich część z rolnictwa i hodowli. Położenie blisko Skoczowa sprzyja także wzrostowi ludności tzw. dwuzawodowej. Wieś stale się rozwija, przybywa budynków i mieszkańców, a działki są zdecydowanie tańsze niż w Ustroniu.

We wsi działa Koło Gospodyń Wiejskich założone przez Helenę Marek w 1949 r. Organizowane są konkursy ogródków przydomowych i przyzagrodowych, członkinie uczestniczą w różnego rodzaju kursach, szkoleniach i pokazach, mają możliwość wyjazdów na wystawy kwiatowe i wycieczki. Co roku biorą udział w wystawie wieńców dożynkowych, organizują Dzień Dziecka i Dzień Seniora. KGW ma za cel przede wszystkim promocję zdrowego trybu życia oraz rodzimej kultury. W 2006 r. po raz pierwszy obchodzono „Dni Lipowe” – święto Harbutowic. Oprócz wspólnej zabawy, impreza ma na celu promocję herbu. Ma charakter festynu, któremu towarzyszą rozgrywki sportowe i szereg zabaw dla dzieci i młodzieży. Jedną z ważniejszych jest „Harbutowiada” – konkurs o tzw. „Złotą Lipę” (nagrodę Rady Sołectkiej). Impreza odbywa się każdego roku, na początku lipca. W jej ramach organizowana jest wystawa rękodzieła i dorobku artystycznego mieszkańców sołectwa. Jeden dzień imprezy poświęcony jest młodzieży, drugi Kołom Gospodyń Wiejskich z gminy Skoczów (konkurs o Heklowany Goździk), trzeci dzień – to szeroko pojęta integracja mieszkańców wraz z występami artystycznymi chórów i zespołów muzycznych. W ramach integracji na „Dni Lipowe” zapraszani są mieszkańcy Harbutowic z gminy Sułkowice w województwie małopolskim. Inne imprezy to m.in.: „Liptony” (rozgrywki koszykówki na asfalcie organizowane również podczas Dni Lipowych), Wakacjady, Feriady, Szkubaczki, Turnieje Tenisa Stołowego, bale karnawałowe, mecze i festyny.

W sołectwie działają: (reaktywowane) Koło Związku Młodzieży Wiejskiej, HRBskład, Kółko Rolnicze, Klub Seniora, Klub Hobbystów, Klub Ekologa i Historyka, Klub Szachowy, Klub Wędkarski.

Kiczyce

Nazwa wsi jest unikatowa, nie ma drugiej takiej w Polsce. Świadczy to, iż jest to nazwa osobowa, pochodząca od imienia założyciela (zasadźcy) lub właściciela wsi. Podobne nazwy: Kiczera, Kiczora powtarzają się jako nazwy wzgórz, szczytów i pasm górskich. Kicz to także nazwa potoku koło Tucholi.⁹

Kiczyce zajmują obszar 730 ha. Sołectwo leży w północnej części gminy Skoczów, graniczy od zachodu z sołectwami Ochaby i Wiślica, od południa z miastem Skoczów, od wschodu z wsią Pierściec, natomiast od północy z gminą Chybie. To najdłuższa miejscowość gminy. Długość po osi północ-południe wynosi 5,5 km. Szerokość natomiast jest zdecydowanie mniejsza. W najszerszym miejscu, jakim jest północna część, nazywana Lasem Kiczyckim wynosi ok. 2 km, po osi wschód-zachód. Wieś zajmuje stosunkowo jednolity pod względem krajobrazowym, płaski teren, który wiąże się nierozzerwalnie z doliną rzeki Wisły. Mimo położenia w większości na płaskim terenie, niewielka część pól uprawnych wspina się na zachodni stok Kępy Winogradzkiej. Przez sołectwo przebiegają drogi: powiatowe, gminne, dojazdowe do gruntów rolnych oraz trasa kolejowa. Kiczyce liczą 1059 mieszkańców.

Godłem Kiczyc jest młot służący do wbijania pali i pilotów przy regulacji rzek, budowie tam i wałów – zwany babą lub kafarem. Można przyjąć, że jest to herb charakterystyczny, związany z pracami melioracyjnymi, które mieszkańcy wsi musieli z konieczności wykonywać. Symbolizuje związki z rzeką Wisłą, jej dopływami oraz gospodarką

⁹ J.Wantuła „Herby i pieczęcie miasta i gminy Skoczów” Towarzystwo Miłośników Skoczowa 1984 r.

Szkoła Podstawowa nr 4 im. Orła Białego w Kiczycach.

Widok na stawy.

stawową. Babę jako herb Kiczyc znajdujemy na wszystkich zachowanych do naszych czasów pieczęciach gminnych. Na podstawie ryciny zamieszczonej w książce Gumowskiego nowy herb Kiczyc w 1967 r. graficznie opracował E. Biszorski.¹⁰

Wieś Kiczycze pojawia się po raz pierwszy w dostępnych dzisiaj dokumentach źródłowych w 1316 r. R. Kneifel w materiałach wydanych w 1804 r. pisze, że *była to wieś należąca do cieszyńskiej komory książęcej, położona na prawym brzegu Wisły, pełne 2 mile na płn.-wsch. od Cieszyna i ¼ mili od Skoczowa. Liczy się tu 61 budynków i 349 mieszkańców, którzy mówią po śląsko-polsku. Pole jest przydatne na żyto, jęczmień i owies.* Według spisu ludności z 1890 r. wieś zajmowała 731,08 ha powierzchni, na których było 80 budynków mieszkalnych i liczyła 583 mieszkańców. W stosunku do 1880 r. (poprzedni spis) liczba ludności powiększyła się o 8. Podział według płci przedstawiał się następująco: 299 kobiet i 284 mężczyzn, według religii: 399 katolików, 175 ewangelików i 9 Żydów. Podział według stanu: 348 wolnych, 189 żonatych i owdowiałych. Według języka: 565 narodowości polskiej, 18 niemieckiej. W Kiczycach naliczono 32 konie, 217 sztuk bydła rogatego, 254 świnie i 3 owce. Razem 506 sztuk. Uli pszczelich znajdowało się tam 9. W czasach przedwojennych we wsi pracowały dwa nieduże młyny: pod numerem 25: właścicielem od 1929 r. był Jazowy, następnie młyn kupił Franciszek Powada. Młyn był czynny do 1933 r. Czynna była także kuźnia, w której długie lata pracował kowal Maciej Kisiała i dwa warsztaty szewskie. W gospodzie Skibów, przy której znajdował się sklep, odbywały się wszelkie zebrania oraz imprezy kulturalne. W latach międzywojennych wójtami byli: Jan Skiba (1920-1935) i Franciszek Mika (1935-1939). Działały: straż pożarna i koło Związku Młodzieży Wiejskiej. Członkowie koła prowadzili działalność kulturalną.¹¹

Współczesne Kiczycze to wieś sąsiadująca z miastem. Na całym obszarze występuje zabudowa rozproszona.

Wieś ma następujące przysiółki: Centrum zwane Dziedzina, Dębina, Podgojnik, Pijowki i Podlesie. Jest w pełni zelektryfikowana i zgazyfikowana. Kiczycze tak jak większość wiejskich jednostek osadniczych wyposażona jest w zorganizowany układ zbiorowego zaopatrzenia w wodę. Rozpoczęto budowę sieci kanalizacji sanitarnej, która dofinanso-

¹⁰ Tamże

¹¹ Gazeta Skoczowska nr 10/13 z 16 maja 1991 r.

Strażnica OSP.

Widok na Kiczyce z Kępy Winogradzkiej.

wana jest z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Inwestycja zakończy się w 2011 r. Dzięki właściwej gospodarce odpadami udało się zrekultywować poprzednio funkcjonujące tu wysypisko śmieci.

W Kiczycach działają: Ochotnicza Straż Pożarna oraz Koło Gospodyń Wiejskich, które organizują wiele imprez, m.in. bale i festyny. We wsi znajduje się Szkoła Podstawowa nr 4 im. Orła Białego oraz przedszkole. Przez lata w Kiczycach organizowane były Dożynki Gminne. Teraz ta impreza odbywa się w Skoczowie, a we wsi organizowane są dożynki sołeckie.

W Kiczycach znajduje się 12 obiektów objętych ochroną konserwatorską. Należą do nich budynki mieszkalne oraz gospodarcze.

Krzyż w Kiczycach.

Kowale

Nazwa wsi związana jest z rodzajem zajęć wykonywanych przez mieszkańców. O jej ewolucji świadczą napisy na kolejnych pieczęciach gminy: „Diedina Kowali”, „Gemeinde Kowaly”, „Gmina Kowali”, „Gmina Kowale”. Jest to w naszym kraju nazwa popularna i rozpowszechniona. Na terenie Polski mamy do czynienia z 37 takimi nazwami, które oznaczały wsie, osady czy przysiółki, związane z zajęciami, jakie wykonywali kowale.¹²

Kowale zajmują obszar 349 ha. To najbardziej na wschód wysunięta wieś gminy. Graniczy od północnego-wschodu z gminą Jasienica, natomiast od północnego zachodu z sołectwem Pierściec. Obecnie Kowale liczą 654 mieszkańców.

Herbem Kowali jest kowal kujący na kowadle. Temu godłu mieszkańcy pozostali wierni i znajdujemy je – z małymi zmianami – na wszystkich kolejnych pieczęciach gminy. Najstarsza pieczęć z napisem „Diedina Kowali” według Gumowskiego pochodzi z XVIII w. Została odcisnięta na dokumencie z 1835 r. Oryginału nie udało się odszukać. Natomiast ostatnia pieczęć okrągła o średnicy 33 mm z napisem „Gmina Kowale” widnieje na dokumencie z 10 marca 1931 r. i była używana w okresie międzywojennym. Na podstawie rysunku z książki Gumowskiego E. Biszorski w 1967 r. opracował jego nową wersję zachowując wszystkie tradycyjne elementy.¹³

¹² J. Wantuła „Herby i pieczęcie miasta i gminy Skoczów” Towarzystwo Miłośników Skoczowa 1984 r.

¹³ Tamże

Strażnica OSP w Kowalach.

Widok na wieś.

Zabudowa sołectwa, w zasadniczej części, skoncentrowana jest w jednym zespole. Część wsi zajmują stawy i łąki. Teren jest tu zróżnicowany pod względem wysokościowym i krajobrazowym. Część zachodnia to płaskie, dawniej podmokłe, obecnie zaś częściowo osuszone i zagospodarowane obszary, będące pozostałością prakoryta rzeki Wisły. Występują tu cenne gatunki fauny. Przez sołectwo przebiegają drogi: powiatowe, gminne, dojazdowe do gruntów rolnych.

Pierwsze wzmianki na temat Kowali sięgają roku 1645. W 1766 r. wieś należała do Komory Cieszyńskiej. Rejestry gruntowe („Regestra Gruntowny diediny Kowolny, tolkeż syrodczy”) zostały założone w 1645 r. w języku morawskim i znajdują się w archiwum Komory Cieszyńskiej. R. Kneifel podaje, że *Kowale to wieś należąca Komory książęco-cieszyńskiej, 2 ¼ mili na płn.-wsch. od Cieszyna, ¼ mili od miasta i stacji pocztowej w Skoczowie. Liczy 47 budynków i 274 mieszkańców mówiących po śląsko-polsku, w tym 186 katolików i 88 protestantów. Rola jest przydatna pod uprawę żyta, jęczmienia, owsa i trochę pszenicy. W zachowanych dwu księgach dziedzicznych (dziedzina, czyli wieś) założonych dla Kowali i Kiczyc w 1645 r, spisane są różne sprawy obu wsi, przeważnie sprzedaż gospodarstw, sprawy spadkowe i sieroce. Zwykle na wstępie do transakcji zaznaczano, że działo się to „przy wielkiej gromadzie na zamku cieszyńskim”, tam bowiem Zarząd książęcy te akta zatwierdzał. W 1890 r. Kowale liczyły 376 mieszkańców, w tym 292 katolików, 80 protestantów i 4 Żydów. W 1900 r. spis ludności wykazał 385 osób, ale w następnych latach liczba ta spada. W 1912 r. Kowale liczyły 364 mieszkańców (240 katolików, 116 protestantów i 8 Żydów). Znaczny przyrost ludności (do 425 osób) nastąpił w okresie międzywojennym. Spis niemiecki z 1940 r. podaje 452 mieszkańców i 105 domów.*¹⁴

Ochotnicza Straż Pożarna została założona w Kowalach w 1926 r. Wpisało się 21 członków i 14 członków wspierających. Pierwszym komendantem wybrano Józefa Świeńczyka. Rok później wybudowano strażnicę, zakupiono ręczną sikawkę i drobny sprzęt strażacki oraz umundurowanie. I wojna światowa nie ominęła Kowali, jednakże II wojna światowa przyniosła o wiele tragiczniejsze żniwo. Niektórzy mieszkańcy wsi zginęli w Katyniu oraz w obozach koncentracyjnych

¹⁴ Gazeta Skoczowska nr 15/18 z 1 sierpnia 1991 r.

Wiata to miejsce gdzie odbywają się imprezy w sołectwie.

Widok na stawy.

w Dachau i Oświęcimiu. W samych Kowalach istniał obóz dla jeńców rosyjskich.¹⁵

Zachodnią część współczesnych Kowali zajmują tereny stawów i łąk, mające istotne znaczenie ekologiczne dla gminy, dlatego konieczne jest zachowanie tego zagospodarowania i ograniczenie w tych rejonach zabudowy. Wieś jest w pełni zelektryfikowana i zgazyfikowana (sieć gazociągów wsi Kowale spięta jest z siecią wsi Wieszczyta, gmina Jasienica, co umożliwia dwustronne zasilanie). Kowale nie są skanalizowane. W przyszłości planuje się, że wieś będzie posiadać sieć kanalizacji sanitarnej odprowadzającej ścieki do oczyszczalni w Skoczowie. Występujące na obszarze wsi tereny stawów i łąk są niewątpliwie atrakcyjne przyrodniczo i turystycznie.

Kowale charakteryzują się znaczną koncentracją usług. Działa tu sporo warsztatów, firm i innych podmiotów gospodarczych. Mieszkańcy utrzymują się z rzemiosła, drobnej wytwórczości i handlu, a tylko niewielka ich część utrzymuje się z rolnictwa i hodowli. Położenie blisko Skoczowa sprzyja także wzrostowi ludności dwuzawodowej. Wieś stale się rozwija, przybywa budynków i mieszkańców.

Działają tu: Ochotnicza Straż Pożarna, KGW i przedszkole mieszczące się w OSP. W trakcie remontu strażnicy OSP w 2005 r., dobudowano część nad garażem, gdzie mieści się świetlica wiejska wraz z zapleczem socjalno-kuchennym. W 2006 r. zostało wykonane ogrodzenie i plac zabaw dla przedszkola. Obok strażnicy znajduje się też ogólnodostępny rekreacyjny plac zabaw i gier, gdzie organizowane są różne imprezy, w tym wakacyjny festyn sołecki.

W sołectwie znajduje się odkryty przez archeologów jesienią 1999 r. gródek rycerski. Jest to gródek stożkowaty datowany na podstawie ceramiki na XIV i XV w. Został objęty ochroną konserwatorską. W związku z tym, że pierwsze zapiski świadczą o tym, iż Kowale mają swoje początki już pod koniec XIV w. można ten moment przyjąć jako domniemaną datę powstania wsi.

¹⁵ Tamże

Międzyświeć

Nazwa świadczy o rodowodzie wioski. Należy do dawnych nazw miejscowych będących złożeniami z użyciem przyimka „między”. Tego typu nazwy są w Polsce często spotykane w różnych formach np. Międzybórz, Międzybrodzie, Międzyrzecze, Międzyzdroje. Nazwa Międzyświeć wiąże się z położeniem wioski na granicy wielkich majątków ziemskich Wilamowic, Skoczowa, Nierodzimia i Kisielowa.¹⁶

Wieś zajmuje 298 ha. Pod względem obszaru należy do grupy średnich wsi gminy Skoczów, większa część sołectwa znajduje się po zachodniej stronie rzeki Bładnicy. Sołectwo leży w południowo-zachodniej części gminy, graniczy od północy z sołectwem Wilamowice, od wschodu z miastem Skoczów, od południa z wsią Bładnice, natomiast od zachodu z gminami Goleszów i Dębowiec. Przez sołectwo przebiegają drogi: powiatowe, gminne, dojazdowe do gruntów rolnych. Na skutek przebudowy układu komunikacyjnego i budowy drogi szybkiego ruchu S-1, nastąpił podział wsi na dwie części. Obecnie Międzyświeć liczy 1022 mieszkańców.

Trzeba podkreślić, że mieszkańcy wsi pozostali wierni tradycji i przy kolejnych zmianach pieczęci nie zmienili godła, chociaż pług jako herb charakterystyczny, związany z ich podstawowym zajęciem jest jednym z najczęściej spotykanych znaków gmin wiejskich. Najstarszą i prawdopodobnie pierwszą pieczęcią gminy Międzyświeć była pieczęć owalna z napisem „SIGEL DER GEMEIN AUF MENDZISWETZ” oraz herbem przedstawiającym kolejny pług. Została odcisnięta m.in. na dokumen-

¹⁶ J.Wantuła „Herby i pieczęcie miasta i gminy Skoczów” Towarzystwo Miłośników Skoczowa 1984 r.

Droga prowadząca do Międzywiecia.

Restauracja w sołectwie.

cie z 15 lipca 1864. Tej pieczęci używano jeszcze na początku XX w. Inna pieczęć owalna z herbem podobnym do poprzedniego (pług został odwrócony w inną stronę) i napisem „GEMEINDEVORSTAND MIENDZYSWIETZ PRZEŁOŻENSTWO GMINY MIĘDZYŚWIEĆ” znalazła się na dokumentach z 1907 r. i 1921 r. Natomiast do wybuchu II wojny światowej używana była pieczęć owalna z identycznym herbem i napisem „Urząd Gminy w Międzyświeciu pow. Cieszyn” umieszczona na dokumencie z 1926 r. Współczesny herb graficznie opracował E. Biszorski w 1967 r. wzorując się na rysunku z książki E. Gumowskiego. Uzupełnił go jednak kwiatem nawiązując tematycznie do miejscowej ogrodniczej spółdzielni produkcyjnej oraz Technikum Rolniczego. Tym godło odróżnia się od podobnego herbu Wiślicy.¹⁷

Międzyświeć zajmuje pagórkowaty teren, poprzecinany niewielkimi obniżeniami. Najwyższym punktem jest wzgórze Kopiec, od wieków określane mianem „Piekielka”. Jest to pozostałość dawnego grodziska Gołęszyców.

Część wschodnia wsi to dolina. Zamknięta jest od zachodu rzeką Bładnicą i jej doliną. Część północno-zachodnia położona jest na wzgórzu, cechuje ją rozproszona zabudowa. W Międzyświeciu znajdują się miejsca skupiające nową zabudowę zarówno zagrodową, jak i jednorodzinno-podmiejską.

Zagadnienia związane z powstaniem i początkami wsi pozostają do dzisiaj nie w pełni jasne. Należy sądzić, że pierwotna, prawdopodobnie skupiona osada, podlegająca kasztelanii cieszyńskiej, stopniowo ulegała rozrostowi, przyjmując jak wiele wsi na terenie Śląska Cieszyńskiego układ rozproszony, określane też mianem wielodrożnicy. Pozostaje jeszcze problem grodu słowiańskiego, który funkcjonował, jak wskazują na to wyniki badań archeologicznych od VII-IX w. Czy powstanie wsi miało związek z tym wczesnośredniowiecznym grodem? Trzeba jasno powiedzieć, że nie. Gród ulegał zniszczeniu w końcu IX w. i nie znajdujemy śladów jego kontynuacji. Osada Międzyświeć musiała powstać niezależnie, aczkolwiek pozostałości zniszczonego grodu mogły stanowić pewnego rodzaju magnes, który przyciągnął w to miejsce pierwszych osadników. Dodatkowym elementem mógł być wiodący tędy trakt, jako kontynuacja dawnego szlaku handlowego. Słowiański gród Gołęszyców zbudowany został na naturalnie obronnym wzgórzu, dodatkowo wzmoc-

¹⁷ Tamże

Zespół Szkół Rolniczych.

Dom Dziecka i przedszkole w Międzywiciu.

niony wałami ziemnymi, z konstrukcjami drewnianymi. Był znakomitym punktem obserwacyjnym szerokiego, nizinnego obszaru doliny Wisły i Bładnicy. Jak twierdzi wielu badaczy był właściwie najbardziej na wschód wysuniętą strażnicą terytorium plemiennego Gołęczyców. Teren ma kształt nieregularnego trójkąta o pow. 0,7 ha. Badania archeologiczne prowadzone w latach 60-tych, przez prof. J. Szydłowskiego ujawniły 2 fazy zasiedlania wzgórza. Najpierw jako osada kultury łużyckiej w okresie halsztackim (750-450 p.n.e.) – początek epoki żelaza na ziemiach polskich, bez sztucznych umocnień, następnie we wczesnym średniowieczu już jako osada obronna, zwana grodem. W trakcie badań stwierdzono m.in. pozostałości domostw drewnianych, pozostałości pieca garncarskiego oraz wiele wyrobów metalowych jak groty strzał, haczyki do wędek, noże, resztki naczyń. Do najciekawszych zabytków należała ostroga żelazna, platerowana srebrem. Najazd morawskiego władcy Świętopełka, zmierzającego w kierunku Państwa Wiślan, zniszczył po drodze m.in. gród w Międzyświeciu, który już nigdy się nie odrodził.¹⁸

W archiwum cieszyńskim znajdują się dokumenty związane z Międzyświeciem. Do takich należy „Księga Gruntowa”, w której zapisano transakcje sprzedaży i kupna nieruchomości. Trzon wsi w omawianych czasach stanowili zamożni rolnicy, zwani siedlakami, niżej w hierarchii znajdowali się zagrodnicy i chałupnicy. Najuboższą grupę stanowili tzw. komornicy, którzy pracowali w majątkach, za wyżywienie i mieszkanie. W XVIII w. istniały we wsi 2 młyny. Dokumenty wspominają również rzemieślnika, który pracował w pierwszej poł. XVII w. w Międzyświeciu. Określenie liczby ludności zamieszkującej w tym czasie Międzyświeć może być tylko przybliżone i oparte na danych statystycznych opracowanych dla Śląska. Na tej podstawie możemy oszacować, że w XV w. miejscowość mogło zamieszkiwać ok. 80-100 osób. W wiekach następnych liczba ta mogła wzrosnąć do ok. 150-180 mieszkańców. Dokładniejsze dane pojawiają się dopiero w XIX w., kiedy to prowadzone są spisy statystyczne, sporządzone głównie w celach podatkowych.¹⁹

Kolejnym niewyjaśnionym problemem pozostaje tzw. zamek w Międzyświeciu. Informacje te należy wiązać raczej z dworem, który mógł powstać w Międzyświeciu, najpewniej już w XVII w., kiedy to następuje

¹⁸ Wiesław Kuś, Zarys dziejów wsi Międzyświeć, Kalendarz Skoczowski 2000, Skoczów 1999 r.

¹⁹ Tamże

podział majątku Wilamowskich. Na miejscu owego dworu wzniesiona została Szkoła Rolnicza, a do dnia dzisiejszego zachowały się tylko pozostałości zabudowań gospodarczych. W XIX w. w miejscu tym znajdował się folwark arcyksiążęcy Habsburgów.²⁰

W końcu XVIII w. większość dóbr ziem Księstwa Cieszyńskiego, będących do tej pory własnością prywatną weszło, po wykupieniu, w skład Komory Cieszyńskiej. Proces ten dotyczył także Międzyświecia. Dobra te od roku 1825 przeszły na własność Karola Habsburga, zaś od 1847 właścicielem był arcyksiążę Albrecht. Bogatym źródłem informacji na temat wsi z pocz. XIX w. jest wykonana w 1836 r. przez geodetów austriackich mapa katastralna. Dostarcza ona danych na temat rozplanowania i zabudowy wsi, jak i szczegółowych informacji o charakterze budownictwa i podziałach parcelacyjnych. W opisywanym okresie końca XIX w. jak podaje „Special-Orts-Repertorium von Schlesien”, czyli Wykaz Szczegółowy Miejscowości w Śląsku z 1890 r., Międzyświeć zamieszkiwało 115 mężczyzn i 143 kobiety. Mieszkańcy mówili głównie językiem polskim – 242 osoby, czeskomorawskim – 13 osób. We wsi prócz wymienionych już młynów, których najdawniejszych dziejów nie sposób na obecnym etapie badań prześledzić, funkcjonowała również chyba jedna z najstarszych gospód-zajazdów w Księstwie Cieszyńskim. W okresie międzywojennym w Międzyświeciu pracowała kuźnia Józefa Hraćkla oraz Gustawa Mrózka, warsztat kołodziejski Jana Wieji, restauracja Karola Kowalczyka.²¹

Współczesny Międzyświeć to duża wieś o bardzo rozczłonkowanym układzie osadniczym. Dominują tereny z rozproszoną zabudową, występują jednak pewne skupiska bądź ciągi zabudowy, a także zespoły zorganizowane. We wsi można znaleźć rejony nowej zabudowy, zarówno jednorodzinnej, jak i zagrodowej. Wieś jest w pełni zelektryfikowana i zgazyfikowana. Część Międzyświecia położona po prawej stronie rzeki Bładnicy, zaopatrywana jest w wodę z rurociągu komunalnego miasta Skoczów, natomiast do części położonej po lewej stronie rzeki Bładnicy dostawa wody odbywa się rurociągiem doprowadzającym wodę z Ustronia, połączonym z magistralami Pogórze-Cieszyn. Obecnie Międzyświeć jest w niewielkim stopniu skanalizowany. W przyszłości planuje się, rozbudowę sieci kanalizacji sanitarnej.

²⁰ Tamże

²¹ Tamże

Przez wieś przebiegają trasy rowerowe wyznaczone w ramach Euro-regionu Śląsk Cieszyński - Těšínské Slezsko oraz szlak GREENWAYS Kraków-Morawy-Wiedeń będący szlakiem dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego.

W Międzyświeciu znajduje się Zespół Szkół Rolniczych, siedzibę ma Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Od 2006 r. w internacie szkoły rolniczej mieści się Dom Dziecka. Mieści się tam również Filia Przedszkola nr 4.

W sołectwie działają: Ochotnicza Straż Pożarna i Koło Gospodyń Wiejskich. Obie organizacje spotykały się dotychczas w strażnicy, a obecnie w świetlicy szkoły. KGW skupia ok. 45 pań, które organizują wycieczki, Dzień Kobiet, Dzień Seniora oraz biorą udział w konkursach kulinarnych.

Do obiektów zabytkowych, w zdecydowanej większości należą budynki mieszkalne oraz gospodarcze. W ewidencji zespołów zabytkowych znajduje się również cmentarz ewangelicki założony w 1911 roku.

Jedna z dróg w sołectwie.

Ochaby

Nazwa wsi jest unikalna, w Polsce nie ma bowiem drugiej miejscowości o takim samym lub podobnym brzmieniu. Jest nazwą topograficzną nawiązującą do położenia wioski na podmokłym terenie nadwiślańskiej krainy. Pochodzi od staropolskiego „ochab” co oznacza bagno lub trzęsawisko. Inni wywodzą ją od „ochaba”, co oznacza własność, dzierżenie. Nazwa wsi przez wieki nie uległa zmianie. W łacińskim tekście dokumentu z 1302 r. znajdujemy „Ochabe”, w niemieckim z 1481 r. (dorf) Ochab, w czeskim z 1497 – Ochaby. Na oznaczenie Ochab Małych używano czasem nazwy Ochabce. W czasach austriackich obowiązywały trzy nazwy: niemiecka – Gross und Klein Ochab, polska – Ochaby Wielkie i Małe i czeska – Ochaby.²²

Ochaby to największa pod względem powierzchni wieś gminy Skoczów, zajmująca obszar 1391 ha. Posiada kształt zbliżony do prostokąta. Graniczy: od północy z Drogomyślem, od północnego-zachodu z Pruchną, od zachodu i południowego-zachodu z Dębowcem, na południu z Wiślicą, od wschodu z Kiczycami, na północnym-wschodzie z Gołyszem. Ochaby są najbardziej wysuniętą na północ wsią skoczowskiej gminy. Miejscowość zajmuje stosunkowo płaski teren, podzielona jest na dwie części przez rzekę Wisłę i biegnącą wzdłuż niej drogę DK 81 Katowice-Wiśła. Płaski teren pokrywa do dziś szereg stawów i drobnych strumieni, będących pozostałością dawnych bagien i rozlewisk Wisły.

Ochaby dzielą się na Ochaby Małe i Wielkie, w skład których wchodzi następujące przysiółki: Ochaby Małe: Baranowice, Spalenisko, Bag-

²² J.Wantula „Herby i pieczęcie miasta i gminy Skoczów” Towarzystwo Miłośników Skoczowa 1984 r.

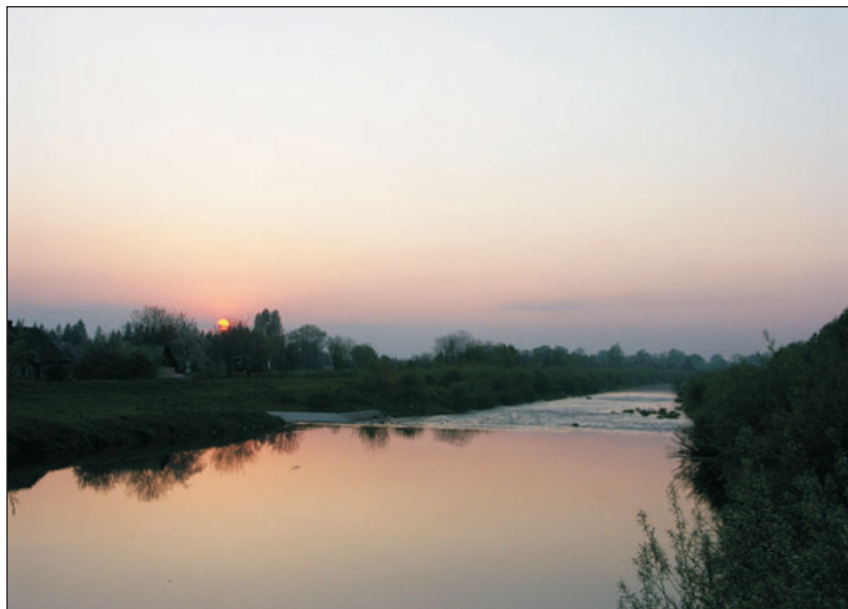
na, Kopce, Karaś, Kamieniec, Kolonia, Karuzela, Ochabce, Lebzak, Buczyna. Ochaby Wielkie: Zawodzie, Kościelnik, Podbór.

Przez sołectwo przebiegają drogi: krajowa, powiatowe, gminne, dojazdowe do gruntów rolnych. Ochaby nie posiadają stacji kolejowej. Jest to najliczniej zaludnione sołectwo liczące 2066 osób.

Najstarsza zachowana pieczęć z napisem Ochabce Dziedzina zawiera godło przedstawiające szeroką drogę, jakby rzekę płynącą według wszelkiego prawdopodobieństwa Wisłę, o czym świadczą wyraźne w rysunku herbu sylwetki ryb. Pieczęć używana w całym okresie międzywojennym z napisem Urząd Gminy w Ochabach zawiera nowy herb przedstawiający snopek zboża ze skrzyżowanymi w nim grabiami i kosą. Po wojnie E. Biszorski opracował nowy herb wioski. Przedstawia on zamek bądź kościół, wąską drogę i rzekę z płynącą rybą. Nad dachem budynku autor umieścił lilię z herbu Bielska, dla podkreślenia, że Ochaby należały kiedyś do powiatu bielskiego. W ten sposób w jednym herbie połączył wszystkie elementy określające położenie wsi.²³

Przypuszczalnie początek historii wsi Ochaby sięga pierwszej połowy XII wieku, ale dopiero z 1305 r. pochodzi pierwsza historyczna wzmianka o jej istnieniu. Odnajdujemy ją, w spisie wsi składających dziesięcinę Biskupstwu wrocławskiemu, gdzie obok innych wsi, Ochaby zostały wymienione jako wieś wówczas uboga, często nękana powodziami i wylewami Wisły. Ochaby wchodziły w skład Księstwa Cieszyńskiego jako wieś szlachecka. W dokumencie z 1392 r. odnotowano nazwę Ochab Małych – zwanych też Ochabcze (Ochabce), które obok Ochab Wielkich tworzyły odrębną wieś. Przypuszczalnie uprzednio wieś została podzielona w drodze sprzedaży, czy nadania albo zastawu. Ponownie w 1420 r. Ochaby Małe i Wielkie stanowiły jedną wieś, bowiem wtedy szlachcic N. Goch, właściciel Ochab Wielkich, zakupił Ochaby Małe. Ochaby w swej historii odnotowały licznych właścicieli, takich jak: Brodecki, Bludowski, Cikanowie, Hałcnowscy, Gelhorm. Ten ostatni (przypuszczalnie przybył z Niemiec) nabył Ochaby w drugiej połowie XIV w. Za jego dziedzictwa istniały już stawy rybne oraz browar i palarnia wódki. Toteż na tle konkurencji w wyszynku piwem doszło do konfliktu z mieszczanami Skoczowa, którzy wtargnęli do Ochab, porozbijali kadzie i wylali piwo, za co sąd ziemski miasto obłożył grzywną. W latach 1652, 1679 i 1687-88 parafie diecezji wrocławskiej były wizytowane przez wizytato-

²³ Tamże

Widok na Wisłę w Ochabach.

Nowoczesne przedszkole.

rów biskupich. W ich sprawozdaniu zostały wymienione Ochaby obok Pruchnej i Wisły – miejscowości, gdzie były nieczynne szkoły z braku uczęszczających doń dzieci. Do 1653 r. Śląsk Cieszyński pozostawał we władaniu książąt z rodu Piastów. Ostatnią z nich była Elżbieta Lukrecja. Po jej bezpotomnej śmierci Księstwo Cieszyńskie przeszło na austriackich Habsburgów, którzy z dóbr książęcych utworzyli tzw. Komorę Cieszyńską. W 1798 r. baron Maksymilian Kalisz sprzedał księciu Albrechtowi Habsburgowi wsie, między innymi Ochaby, które weszły w skład Komory. I znów Ochaby Małe i Wielkie tworzyły jedną wieś, i gminę wiejską. Majątkiem książęcym zawiadywał zarządca. Zachowana z owego czasu pieczęć posiada rysunek budynku z wieżą przy szerokiej drodze oraz napis: „Klein Ochab-Grass Ochab”. Na początku XIX w. treść napisu uległa zmianie na: „Dziedzina Ochabce”.

W 1790 roku Ochaby liczyły 681 mieszkańców. Jak na owe czasy była to duża wieś. Istniała już wówczas czynna szkoła. Nauka odbywała się w adaptowanych pomieszczeniach do około 1880 roku, kiedy to wybudowano nową szkołę. Początek XX wieku zapisał się w dziejach Ochab znacznym ożywieniem w życiu społecznym i gospodarczym. Odnotowano postęp w rolnictwie, a w 1909 roku powstała Ochotnicza Straż Pożarna.

W 1914 roku wielu mężczyzn z Ochab – jako poddanych C.K. Austro-Węgier, zostało wcielonych do armii. Walczyli na froncie włoskim i rosyjskim. Nielicznym dane było powrócić w rodzinne strony. Koniec I wojny światowej to równocześnie kres rządów austriackich na Śląsku Cieszyńskim. W 1918 roku chłopci ochabscy wypędzili zarządcę dóbr książęcych N. Michicza i przeprowadzili parcelację ziemi. Znaczna część dóbr przeszła jednak pod zarząd państwowy (gospodarstwo Kamieniec i Stadnina Koni na Spalenisku).

W 1919 roku część Ochab przejściowo została opanowana przez wojska czeskie w wyniku bitwy pod Skoczowem. W dwudziestoleciu międzywojennym Ochaby przeżywają okres ożywienia gospodarczego. Wieś rozbudowała się. Otrzymała połączenie ze Skoczowem z ominięciem Wiślicy poprzez wybudowaną szosę Katowice-Wisła. Koryto Wisły zostało uregulowane, a brzegi umocnione. Wraz z ożywieniem gospodarczym wzrasta świadomość klasowa. Świadczy o tym zwycięski strajk robotników zatrudnionych przy regulacji Wisły w 1936 roku, żądających poprawy warunków pracy i podwyżki płac. Na skutek napaści Niemiec hitlerowskich na Polskę w 1939 roku Śląsk Cieszyński został wcielony do Rzeszy.

Ochabskie papaje.

Wyrabianie chleba – fragment widowiska „Od ziarenka do bochenka”.

Polaków z Ochab siłą wcielano do Wehrmachtu, opornych wywożono do obozów koncentracyjnych, gdzie zginęli tacy żarliwi obywatele i patrioci jak: Franciszek Sochacz i Józef Orszulik. W samych zaś Ochabach istniał obóz jeńców radzieckich. 3 maja 1945 roku Wojska Armii Radzieckiej wyzwoliły Ochaby. Dzięki ofiarności mieszkańców i pomocy ówczesnej władzy przystąpiono do odbudowy gospodarstw ze zniszczeń wojennych. Był to początek burzliwego rozwoju gospodarczego, życia polityczno-społecznego i kulturalnego w powojennej historii Ochab.

W latach 1945-1954 Ochaby wchodziły w skład gminy Skoczów-wieś. Od 1955-1972 roku tworzyły samodzielną gromadzką jednostkę administracyjną. W 1973 roku Ochaby znów weszły w skład gminy Skoczów. Do 1975 roku wchodziły w skład województwa katowickiego, lecz od 1975 zostały przyłączone do województwa bielskiego, a od 1999 roku Ochaby należą do województwa śląskiego.²⁴

Wśród obiektów zabytkowych znajdujących się we wsi na uwagę zasługują: w Ochabach Małych – zespół dworsko-parkowy z XVIII w., młyn oraz urządzenia kanału na rz. Młynówce z drugiej połowy XIX w., budynek dawnej strażnicy wzniesiony około 1637 r. przekształcony w 1930 r.; w Ochabach Wielkich – kościół parafialny pw. św. Marcina, młyn oraz urządzenia rzeki Młynki – 1870 r. Do rejestru wpisane są następujące pomniki przyrody: dwie lipy o obwodach 340 i 330 cm, wysokości 25 m i wieku ok. 150 lat oraz stanowisko naturalne pióropusznika strusiego.

Sołectwo stale się rozwija. Wieś jest w pełni zelektryfikowana i zgazyfikowana. Ochaby nie są skanalizowane. W przyszłości planuje się, że wieś będzie posiadać sieć kanalizacji sanitarnej odprowadzającej ścieki do oczyszczalni w Skoczowie.

Ochaby są miejscowością letniskowo-wypoczynkową i słynącą z hodowli koni anglo-arabskich oraz ryb słodkowodnych. Przy drodze szybkiego ruchu Katowice-Wisła znajdują się pawilon handlowy i apteka, 50 m dalej hotel i zajazd na Kamieńcu.

Niedaleko rzeki Wisły istnieje pole namiotowe gdzie, co roku spędza swój wolny czas wielu wczasowiczów. Ochaby to również znakomite tereny do jazdy rowerem. Malownicze ścieżki zapraszają do aktywnego spędzania wolnego czasu. Dodatkową atrakcją dla rowerzystów jest opracowana i zorganizowana trasa szlakiem miejscowych zabytków. Dla

²⁴ Źródło: www.ochaby.spot.net.pl (historia wsi)

Barbara Žertka i jej hafty.

Dawne obrzędy weselne zaprezentowano w widowisku „Jak się starła z Ochob wydowali”.

pieszych i jeżdżących jedną z ofert dla odpoczynku jest wielofunkcyjna wiata wraz z placem zabaw dla dzieci w centrum wsi. Kolejną atrakcją jest powstający w Ochabach Zielony Park Miniatur i Dinosaurów.

Wieś posiada podstawową infrastrukturę edukacyjną: przedszkole, szkołę podstawową oraz gimnazjum. W 2010 roku w Ochabach zakończono budowę nowoczesnego przedszkola, które powstało dzięki unijnemu wsparciu.

Dominującą dyscypliną sportową w Ochabach jest piłka nożna. Od kilkunastu lat istnieje klub piłkarski posiadający własne boisko z zapleczem i salą klubową. Znakomite warunki znajdują tu również amatorzy wędkowania. W rzece Wiśle i zbiornikach po starej żwirowni łowią mogą: szczupaki, sandacze, węgorze, karpie, liny, płocie, okonie i klenie.

Na terenie wsi działają organizacje społeczne: Stowarzyszenie „Ochabianie”, Koło Gospodyń Wiejskich, Ochotnicza Straż Pożarna.

W 2008 roku sołectwo Ochaby zajęło II miejsce w konkursie na najpiękniejszą wieś województwa śląskiego, a to m.in. za sprawą prężnie działającej społeczności, która angażuje się w organizację licznych imprez: „Powrót do tradycji” – w okresach zimowych zorganizowano już spotkania takie jak: szkubaczki, łuskanie fasoli, kiszzenie kapusty, wesele, od ziarenka do bochenka i mleczne historie oraz „Ochabskie papaje” – są to zawody ciągników własnej konstrukcji na specjalnie przygotowanym torze wzdłuż wału rzeki Wisły. Turniej ten cieszy się wielką frekwencją widzów i biorących udział zawodników nie tylko z terenu powiatu cieszyńskiego.

Ochaby jako jedyne sołectwo w gminie mają własną stronę internetową oraz wydają gazetkę „Barwy Ochab”. W roku 2009 w Konkursie „Najpiękniejsza wieś województwa śląskiego” Ochaby zdobyły drugą nagrodę w kategorii „Najlepsza strona internetowa sołectwa”, a rok później trzecią nagrodę w kategorii najlepsze przedsięwzięcie odnowy wsi.

Kalendarz imprez dopełniają spotkania integracyjne: majówka, dzień dziecka, piknik rodzinny, sylwester pod chmurką.

Pierściec

Nazwa wsi pochodzi od prasłowiańskiego słowa „pirst” – palec. Trudno ustalić związek między podskoczowską wsią a palcem. Istnieje przekonanie, że nazwa pochodzi jeszcze z czasów pogańskich i przypuszczalnie ma coś wspólnego z dawnymi obrzędami.²⁵

Dokładniejsze wnikanie w etymologię tej nazwy każe raczej wyprowadzić ją od innego pnia, a mianowicie od dawnego słowa „pierce” lub „pirść” w znaczeniu „ziemi”, „prochu”. Pierściec zatem był nazwą terenu, gruntu o glebie – próchnicy (pierce – humus, ziemia przerobiona pod uprawę).²⁶

Pierściec zajmuje obszar 709 ha. Sołectwo leży w północno-wschodniej części gminy Skoczów, graniczy od zachodu z sołectwem Kiczyce, od północy zaś z gminą Chybie, natomiast od wschodu z gminą Jasienica.

Sołectwo jest dobrze zurbanizowane i stale się rozwija. Jest wsią typu osiedlowego, przeważają tu gleby IV i V klasy. Przybywa wiele nowych domów, działa też duży zakład produkcyjny GT Poland zajmujący się produkcją części do samochodów. Przez Pierściec przebiegają drogi: powiatowe, gminne, dojazdowe do gruntów rolnych oraz trasa kolejowa. Obecnie wieś liczy 1886 mieszkańców. Ma następujące przysiółki: Centrum, Kępa Winogradzka, Chałupki, Uchylany, Górnioki.

Najstarsza zachowana pieczęć z herbem pochodzi z XIX w., widnieje na dokumentach z lat 1880 i 1881. Jest to pieczęć okrągła z napisem „PER-STETZ UND ZOBORZV” oraz herbem przedstawiającym drzewo, bronę oraz

²⁵ J.Wantula „Herby i pieczęcie miasta i gminy Skoczów” Towarzystwo Miłośników Skoczowa 1984 r.

²⁶ L.Musioł „Pierściec. Historyczna monografia Parfii opracowana na podstawie źródeł” Katowice - Ligota 1967 r. (maszynopis)

szpadel. Jest to herb charakterystyczny, ilustrujący pierwotne zajęcia ludności: drzewo symbolizuje sadownictwo, brona rolnictwo, a szpadel gospodarkę stawową. To, że ówcześni mieszkańcy obok podstawowych gałęzi gospodarki rolnej umieścili znak symbolizujący sadownictwo nie powinno nikogo dziwić. Już na początku XVII w. (1621) przy skoczowskim zamku książęcym istniały sad i szkółka drzewek owocowych. Kolejna zachowana pieczęć z herbem jest owalna i ma napis „GEMEINDEAMT PERSTETZ”. Przedstawia orzącego wieśniaka kroczącego za pługiem zaprzężonym w parę koni. Odciski zachowały się na dokumentach z lat 1900 i 1916, a była jeszcze używana do 1921 roku. Jeszcze inne godło posiada pieczęć okrągła odcisnięta na dokumentach z lat 1921 i 1923 z podpisami wójtów Jerzego Zmełty i Jana Gawłowskiego. Przedstawia rycerza na wspiętym koniu, walczącego ze smokiem. W 1967 r. E. Biszorski, biorąc za podstawę najstarsze godło Pierścica, opracował nowy herb wsi symbolizujący aktualny do dzisiaj jej rolniczy charakter.²⁷

Wieś położona jest na wschód od rzeki Wisły, w szerokim obniżeniu, będącym pozostałością pradoliny Wisły. Najbardziej znanym wzniesieniem w sołectwie jest tzw. Kępa Winogradzka. Zachodnia część dzisiejszej wsi położona wyżej, przechodząca we wspomnianą kępę, stanowiła najpewniej miejsce, gdzie pierwsi osadnicy tworzyli podwaliny wsi. Wskazuje na to chociażby usytuowanie w tym rejonie, nieistniejącego już kościoła oraz dworu, które spłonęły w 1616 r. W rejonie tym do dziś znajduje się centrum wsi.

Pierwsza wzmianka na temat Pierścica pojawia się w „Codex Dipl. Ducatus Tesinensis” z lat 1527-1550. W 1545 r. książę Wacław Adam odstąpił Pierściec Andrzejowi Samuelowi Kecherle, burmistrzowi Cieszyna. 7 września 1550 r. ten sam książę potwierdził przywileje wsi Pierściec z czego można wnioskować, że wieś musiała istnieć od dawna.²⁸ Od 1798 właścicielem wsi była księżca Komora Cieszyńska.

Około 1630 r. Pierściec posiada Lewin von Cardinal. Jego żoną była rodzona baronówna Bludowska. Od nich Pierściec przechodzi na ich krewnych, zamożnych baronów Bludowskich.²⁹

W pracy opublikowanej w 1804 r. R. Kneifel pisze o Pierścicu, że była to *wieś i majątek należący do Drogomyśla z miejscową plebanią i kościołem św. Mikołaja należącym do dekanatu skoczowskiego razem ze*

²⁷ J. Wantuła „Herby i pieczęcie miasta i gminy Skoczów” Towarzystwo Miłośników Skoczowa 1984 r.

²⁸ H. Szotek, Gazeta Skoczowska nr 5/8 z 7 marca 1991 r.

²⁹ L. Musioł „Pierściec. Historyczna monografia Parfii opracowana na podstawie źródeł” Katowice - Ligota 1967 r. (maszynopis)

Sanktuarium św. Mikołaja w Pierścęu oraz figura św. Mikołaja.

Widok na budynki szkolne i halę sportową.

szkołą nad Bajerką. Wieś położona jest 2 i ½ mili na płn.-wsch. od Cieszyzna i w przybliżeniu ½ mili na płn.-wsch. od miasta i stacji pocztowej Skoczów. W Pierścu znajdowały się folwark, dwa młyny, tartak, gorzelnia i mała górka Winohrad, na której pan Bludowski hodował winorośl. Na przepływającej Bajerce Komora Cieszyńska spławiła drewno aż do Wisły, a potem dalej do Krakowa. Ówczesna wieś liczyła 52 budynki i 349 mieszkańców, którzy mówili po śląsko-polsku. Rola nadawała się pod uprawę żyta i jęczmienia.³⁰

Współcześnie to duża wieś o bardzo rozczłonkowanym układzie osadniczym. Dominują tereny z rozproszoną zabudową, występują jednak pewne skupiska bądź ciągi zabudowy. We wsi można znaleźć rejony nowej zabudowy, zarówno jednorodzinnej, jak i zagrodowej. Sołectwo jest dobrze zurbanizowane i stale się rozwija. Wieś jest w pełni zelektryfikowana, zgazyfikowana i zwodociągowana. W zakresie odprowadzania ścieków planuje się, że będzie posiadać sieć kanalizacji sanitarnej z odprowadzeniem ścieków do oczyszczalni. W trzech miejscach na jej obszarze występują ładne tereny leśne, stanowiące fragmenty większych kompleksów wchodzących w skład systemu ekologicznego gminy.

Pierściec charakteryzuje się znaczną koncentracją usług. Działają tu sporo warsztatów, firm i innych podmiotów gospodarczych. Mieszkańcy utrzymują się z rzemiosła, drobnej wytwórczości i handlu, a tylko niewielka ich część z rolnictwa i hodowli. Położenie blisko Skoczowa sprzyja także wzrostowi ludności tzw. dwuzawodowej. Wieś stale się rozwija, przybywa budynków i mieszkańców (działki są zdecydowanie tańsze niż w Ustroniu).

Ośrodkami życia społecznego w sołectwie są szkoły: Szkoła Podstawowa nr 6 oraz Gimnazjum nr 3 obydwie im. Zofii Kossak. Szkoła Podstawowa obchodziła swoje stulecie w 2006. Gimnazjum nr 3 w Pierścu i Szkoła Podstawowa nr 6 mieszczą się w liczącym 100 lat budynku szkoły podstawowej i w oddanym do użytku w 1999 r. nowym skrzydle. Początkowo szkoła podstawowa i gimnazjum funkcjonowały jako Zespół Szkół nr 2. Po dwóch latach szkoły rozdzieliły się na Szkołę Podstawową nr 6 oraz Gimnazjum nr 3. W 2001 roku powstała szkolna izba regionalna.

Budynek jest doskonałym połączeniem tradycji z nowoczesnością nie tylko architektonicznie, ale także pod względem wykonywanej w nim codziennej pracy. Jest placówką kulturalno-oświatową, która tętni ży-

³⁰ H.Szotek, Gazeta Skoczowska nr 5/8 z 7 marca 1991 r.

Przedszkole w Pierścicu.

Strażnica OSP.

ciem. Nowoczesne rozwiązania architektoniczne, doskonałe wyposażenie sportowe oraz funkcjonalne zaplecze sanitarne to tylko niektóre atuty nowego obiektu. Obie szkoły obrały za patronkę Zofię Kossak, słynną pisarkę z Górek Wielkich.

Miejscowa szkoła podstawowa oraz gimnazjum organizują wiele imprez dla środowiska lokalnego. Dzięki współpracy tych dwóch placówek tradycją stało się organizowanie następujących imprez: Potyczki Rodzinne, Biesiada Regionalna, Spartakiada Integracyjna, Pierścieckie Spotkania Sportowe. Szkoły wspólnie wydają gazetę okolicznościową „Wieści z Pierścieckiej Szkoły”.

W Pierścucu działają: Przedszkole Publiczne oraz Stowarzyszenie Wspierania Szkoły Podstawowej im. Zofii Kossak, OSP, LKS „Błękitni”, Szkolne Koło Turystyczno-Krajoznawcze, Zespół Regionalny „Junior”, Zespół Teatralny, Koło Plastyczne, Klub Europejski, Koło Charytatywne, Koło Ligi Ochrony Przyrody, Koło PCK, Koło Gospodyń Wiejskich.

W sołectwie znajdują się obiekty zabytkowe: dawny dwór Komory Cieszyńskiej pochodzący z końca XVIII w., stara szkoła z drugiej połowy XIX w. We wsi jest także kilka starych XIX-wiecznych stodół z kamiennymi narożami.³¹ W ewidencji zespołów zabytkowych znajdują się cmentarze: rzymsko-katolicki, założony na początku 1889 r. oraz ewangelicki, założony w 1897 r.

Znajduje się tu również Sanktuarium św. Mikołaja (jedno z nielicznych w Polsce), z którego figurą nieodłącznie związane są dzieje tej wsi. Figura Mikołaja stojąca w głównym ołtarzu kościoła liczy ponad 400 lat. Pierwsza wzmianka o jej cudownych właściwościach pochodzi z 1616 roku i jest związana z pożarem, który pochłonął pół wsi i drewnianą kaplicę. Figura jednak ocalała. Od niepamiętnych czasów pielgrzymi przybywający do Pierścęca proszą św. Mikołaja o zdrowie dzieci, szczęśliwy wynik operacji, potomstwo, błogosławieństwo dla dobytku, a czasem i o łaskę szybkiej śmierci w myśl zapisanych na zabytkowym witrażu słów starej pieśni: „*Nie tak swój swego w nieszczęściu ratuje, jako Mikołaj chętnie opatruje*”.

³¹ Tamże

Pogórze

Nazwa wsi związana jest z położeniem wsi na Pogórzu Beskidzkim w pagórkowatym terenie o stosunkowo dużej różnicy wzniesień. Na przestrzeni dziejów nie ulegała większym zmianom. Urzędowa nazwa z czasów austriackich brzmiała: Pogórz (polska), Pogorz (niemiecka), natomiast Czesi używali nazwy Pohoř.³²

Pogórze zajmuje obszar 863 ha. Sołectwo leży we wschodniej części gminy Skoczów, graniczy od zachodu z miastem Skoczów, od wschodu i południa z gminami Jasienica i Brenna, od południa z Harbutowicami. Obecnie liczy 1837 mieszkańców. Ma następujące przysiółki: Zamek, Wądolec, Goruszki, Zalesie, Stawy, Dębina, Łęg, Dziedzina, Bajerki, Kępki.

W herbie wsi występuje sylwetka wieśniaka z łopatą na ramieniu. Prawdopodobnie jest to człowiek zatrudniony przy pracach melioracyjnych, kopaniu rowów, sypaniu grobli, zakładaniu i czyszczeniu stawów. Znak ten powtarza się we wszystkich kolejnych pieczęciach gminnych. W 1967 r. herb Pogórze opracował artysta malarz E. Biszorski.³³

Zasadniczy obszar wsi charakteryzuje rozbudowane osadnictwo występujące w kilku większych zgrupowaniach w sąsiedztwie traktu bielskiego i duża ilość drobnych zespołów rozproszona po całym obszarze. Część północno-zachodnia to tereny stawów i łąk – przestrzeń o istotnym znaczeniu ekologicznym, część większego układu. Rozpoznawalnym elementem wsi są liczne stawy, które wraz z pagórkami, dolinami i

³² J. Wantuła „Herby i pieczęcie miasta i gminy Skoczów” Towarzystwo Miłośników Skoczowa 1984 r.

³³ Tamże

równinami tworzą piękny krajobraz. Sołectwo jest dobrze zurbanizowane i stale się rozwija. Przybywa budynków mieszkalnych, tworzących nowe osiedla. Jest wsią typu osiedlowego, przeważają gleby IV i V klasy. Przez sołectwo przebiegają drogi: krajowa (ekspresowa), powiatowe, gminne, dojazdowe do gruntów rolnych. Przez Pogórze przechodzi również trasa kolejowa.

Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z 1305 roku. Majątek ziemski Pogorsz wymieniony został w spisie dziesięcin biskupstwa wrocławskiego. W 1416 r. Mikołaj Groll sprzedał Pogórz Piotrowi Forgaczowi z Międzyrzecza. W dokumencie z 1452 spotykamy Vańka z Pogórza, a w 1480 r. książe Kazimierz (cieszyński) dał zwierzchnie prawo do Pogórza Arnosztowi z Lużnicy. W 1492 r. połowę wsi dzierżył Mikołaj Pogorski, a w 1500 r. siedział tu Wawrzyniec Pogorski, po nim w latach 1545-54 Szczepan Pogorski. Kolejnymi właścicielami wsi byli: Jędrzej Grodecki z Brodu (1576), Kasper Pielgrzymowski z Trzankowic (1588-97), Mikołaj Klecz z Limburku, który część wsi odsprzedał Jerzemu Gureckiemu (1613), Jerzy Młodszy Fragstein z Naczesławic, także na Hłownicy (1657), Wilhelm Lhotsski z Lhoty na Górnym Pogórze (1689) i Karol Ferdynand Fragstein na Dolnym Pogórze (1690), jego córka Joanna wolna pani Bucco (1750), Traugott Radocki z Radoczy (1781 r.).³⁴ Tak więc na przestrzeni stuleci wieś wiele razy zmieniała swych właścicieli.

Przed 1939 rokiem były tam: młyn, stolarnia, tokarnia, gorzelnia, warsztaty kołodziejskie, skład węgla, 3 sklepy, 2 gospody oraz 2 kuźnie. Do dziś zachowały się: dwór Stonawskich z końca XVIII wieku, zajazd Arenda zbudowany w 1818 r. Była to niegdyś stacja poczty cesarskiej. Arenda to dom wzniesiony z kamienia i cegły, otynkowany, obiekt prostokątny, parterowy i podpiwniczony. Elewacja frontowa zwieńczona jest trójkątnym przyczółkiem nad wejściem.³⁵

Po wojnie majątek Stonawskich uległ parcelacji, a lasy i stawy upaństwowiono. W dworku Stonawskich mieściła się początkowo siedziba administracji gospodarstwa rolnego, a od 1960 roku do dziś Dom Pomocy Społecznej. Założony prawdopodobnie w XVIII w. dwór, został przekształcony i rozbudowany w XIX i XX wieku. Wszystkie obiekty pochodzą z przełomu XVIII i XIX wieku lub z XIX w.³⁶

³⁴ H.Szotek, J.Marek, Gazeta Skoczowska nr 7/10 z 4 kwietnia 1991 r.

³⁵ Tamże

³⁶ Tamże

Strażnica OSP.

Dawny dworek Stonawskich, dzisiaj Powiatowy Dom Pomocy Społecznej w Pogórze.

Jako ciekawostkę należy wspomnieć, że w pogórskim lesie leży ogromny gład z epoki polodowcowej. Kamień ten będzie zbadany i udokumentowany naukowo.

W 1950 roku we wsi powstał Ludowy Zespół Sportowy, który prężnie działa do dnia dzisiejszego. W klubie poza działalnością typowo sportową wielką popularnością cieszyły się sekcje: artystyczna, tańców ludowych, turystyczna, gier świetlicowych.

W latach powojennych dzięki zaangażowaniu miejscowej społeczności we wsi powstały: przedszkole, strażnica, boisko piłkarskie wraz pawilonem sportowym, wiele kilometrów dróg, wodociąg. Największą chlubą miejscowości jest wybudowanie w ostatnich latach kościoła wraz z zapleczem dydaktyczno-socjalnym i domem parafialnym. Kościół zlokalizowany jest w najwyższym punkcie sołectwa Pogórze, gdzie w 1902 roku mieszkańcy postawili drewniany krzyż. 1 lutego 1984 roku biskup katowicki erygował w Pogórze parafię. Jesienią tego roku rozpoczęto budowę salek katechetycznych i probostwa. Od 1985 roku istnieje cmentarz. Budowa kościoła Najświętszej Marii Panny Królowej Polski rozpoczęła się w 1987 roku.

Pogórze to wieś o znacznie zróżnicowanej przestrzeni przyrodniczej, a jednocześnie o rozbudowanym układzie osadniczym. Występuje tu duże zgrupowanie usług. Sołectwo jest dobrze zurbanizowane i stale się rozwija. Wieś jest w pełni zelektryfikowana i zgazyfikowana. Główne źródło zaopatrzenia dobrze rozwiniętego systemu wodociągowego stanowi ujęcie Pogórze – studnie głębinowe. Jest to ujęcie komunalne dla miasta, z którego również zaopatrywana jest wieś Pogórze. Położone w zbiegu rzek Wisły i Brennicy wykorzystuje wody infiltracyjne tych rzek ujmowane poprzez liczne studnie. Obecnie Pogórze jest częściowo skanalizowane. W przyszłości planuje się kontynuację rozbudowy systemu kanalizacyjnego dla pozostałej części wsi. Występują tu rozwiązania lokalne, z których na uwagę zasługuje oczyszczalnia typu BOS w Powiatowym Domu Pomocy Społecznej w Pogórze.

Obszary przyrodnicze w Pogórze obejmują podstawowe elementy systemu wodnego (dolina Wisły, tereny stawów) oraz obszary leśne – kompleksy (rozproszone wzdłuż rzeki Wisły, rejon wsi Pogórze, północno-wschodnia część miasta i północno-wschodnia część terenów gminy).

W sołectwie na uwagę zasługują ponadprzeciętne walory przyrodnicze i krajobrazowe objęte lub planowane do objęcia ochroną prawną

Siedziba LKS Pogórze.

Widok na stawy.

np. proponowany użytek ekologiczny „Pogórze” – obejmujący rozległy kompleks hodowlanych stawów rybnych. Do rejestru wpisane są następujące pomniki: przyrody wpisane są dwa dęby szypułkowe: o obwodzie 480 cm, wysokości 30 m, wiek ok. 400 lat oraz o obwodzie 380 cm, wysokości 22 m, wiek ok. 300 lat.

Rejon „Bajerki-Pogórze” (południowo-wschodnia część gminy) to obszar o szczególnej koncentracji wysokich walorów przyrodniczych. Obszar ten charakteryzuje się koncentracją: kompleksów wód otwartych o wysokich wartościach biotycznych, większych kompleksów roślinnych, pojedynczych stawów i zbiorników wodnych, łąk i terenów podmokłych o istotnym znaczeniu jako elementu spajającego system przyrodniczy wraz z fragmentami rzek Bajerki i Kowalanki, a także obecnością zasobów wód podziemnych, eksploatowanych w rejonie Pogórze wraz z wyznaczonymi strefami ochronnymi.

We wsi działają warsztaty, firmy i inne podmioty gospodarcze. Funkcjonuje gospodarstwo rybne, którego skład, którego wchodzi wiele stawów hodowlanych. Pogórze stale się rozwija, przybywa budynków i mieszkańców. Z występujących tu surowców naturalnych na uwagę zasługuje ustanowiony dla złóż gazu ziemnego z czynnymi otworami obszar i teren górniczy „Pogórze”.

W sołectwie znajdują się: przedszkole oraz szkoła podstawowa i gimnazjum stanowiące Zespół Szkół nr 5 im. Jana Marka. Szkoła dysponuje nowoczesną halą sportową i rozbudowanym zapleczem z kortem tenisowym i boiskami pokrytymi sztuczną nawierzchnią.

Co roku w czerwcu, w Pogórze Ludowy Klub Sportowy organizuje Cross Świętojański, noszący imię Jana Marka. Są to biegi przełajowe, na które przyjeżdża wielu zawodników z kraju i zagranicy. W sołectwie aktywnie działają również: Ochotnicza Straż Pożarna, Koło Gospodyń Wiejskich.

Kościół Najświętszej Marii Panny Królowej Polski.

Zespół Szkół nr 5 im. Jana Marka.

Wilamowice

Nie budzi wątpliwości fakt, że nazwa wsi pochodzi od imienia założyciela czy właściciela wioski. Wilamowice oznaczają wieś Wilama (Wilam jest przekształceniem imienia Wilhelm). W czasach austriackich obowiązywały nazwy: Wielamowice lub Wilamowice (nazwa polska) i Willamowitz (nazwa niemiecka). Identyczną nazwę nosi kilka innych miejscowości w Polsce oraz niewielkie miasteczko w powiecie bielskim.³⁷

Wilamowice zajmują obszar 278 ha. Sołectwo leży w zachodniej części gminy Skoczów, graniczy od wschodu z miastem Skoczów, od południa sołectwem Międzywiecie, natomiast od północy i zachodu z gminą Dębowiec. Sołectwo jest jednym z mniejszych w gminie. Obecnie Wilamowice liczą 483 mieszkańców.

Herbem Wilamowic jest Temida, grecka bogini obyczajów, porządku i sprawiedliwości. To niezwykle godło wsi powstało w czasach, kiedy Wilamowice były siedzibą właścicieli dominium ziemskiego. Tu, w starym zamku, pan sędził poddanych i na miejscu wykonywano wyroki. Do Wilamowic – podobnie jak do Grodzca – „chodziło się po mores” czyli na pański sąd i chociaż wyroki nie zawsze były sprawiedliwe, fakt ów spowodował, że wilamowiczanie swym godłem uczynili szlachetną postać Temidy, która nie tylko jest boginią sprawiedliwości, lecz także opiekunką biednych i pokrzywdzonych. Najstarszy herb pieczętny wsi pochodzi z 1791 roku. E. Biszorski opracowując w 1967 r. herby podskoczowskich wsi przywrócił Wilamowicom dawne godło w uproszczonej, nowocześniejszej formie.³⁸

³⁷ J. Wantuła „Herby i pieczęcie miasta i gminy Skoczów” Towarzystwo Miłośników Skoczowa 1984 r.

³⁸ Tamże

Były budynek strażnicy OSP, obecnie sala spotkań mieszkańców wsi.

Jedna z dróg w sołectwie.

Wilamowice to typowo rolnicze sołectwo, rolnicy specjalizują się w uprawie zbóż oraz chowie bydła mlecznego i opasowego. Wieś jest malowniczo położona, z jej terenu można podziwiać piękny krajobraz Beskidów. Przez sołectwo przebiegają drogi powiatowe, gminne, dojazdowe do gruntów rolnych.

Nigdyś była to wieś książęca. W 1559 roku darowano ją Janowi Skoczowskiemu z Kojkowic. W kolejnych latach majątek przeszedł na panów Góreckich, a następnie Larischów. R. Kneifel w 1804 roku tak pisał na temat Wilamowic: *„przy majątku znajdował się folwark i przy drodze cesarskiej gospoda, która nosi w herbie białego konia i nazywa się Wygoda. Wieś liczy tylko 16 budynków i 141 mieszkańców, którzy mówią narzęczem śląsko-polskim i należą do para i w Skoczowie. Ziemia jest zdatna na pszenicę, żyto, jęczmień i owies. Powierzchnia wynosi 171 jochów i 1434 kw. łokci”*.³⁹

Wilamowicki zamek wybudował w miejscu dawnego myśliwskiego zameczku cieszyńskiego księcia Jan Skoczowski z Kojkowic. Poszły na to pieniądze jego szwagra, dokładniej łupy zdobyte w latach 1551-1562 w wojnie z Turkami na Węgrzech. Szybko uporano się z budową i już w 1566 r. stanął na bezludziu okazały zamek. Jego budowniczy był postacią znaną w całym księstwie. Pochodził, o czym świadczy jego nazwisko, ze Skoczowa. W wieku dojrzałym został dworzaniem księcia cieszyńskiego Wacława III Adama. W 1553 roku król podniósł go do godności szlacheckiej. W 1564 roku był jedynym właścicielem Wilamowic, Międzyświecia i Brzegów. Zmarł w 1585 roku. Jako wierzący ewangelik został pochowany w podziemiach kościoła parafialnego w Skoczowie.⁴⁰

Współczesne Wilamowice to miejscowość o zagospodarowaniu nieczytelnym, bez wyraźnie ukształtowanych układów osadniczych. Występują tu skupiska nowej zabudowy, zarówno zagrodowej, jak i jednorodzinnej – podmiejskiej. Niezwykle atrakcyjnym, a także ważnym elementem klimatycznym i krajobrazowym miejscowości jest las na górze Wilamowskiej, wchodzący również na teren miasta. Wieś jest w pełni zelektryfikowana i zgazyfikowana. Wilamowice zaopatrywane są w wodę rurociągiem połączonym z magistralami Pogórze-Cieszyn. Obecnie sołectwo nie jest skanalizowane. W przyszłości planuje się, że

³⁹ H. Szotek, F. Przybyła, J. Wantuła, Gazeta Skoczowska nr 17/20 z 29 sierpnia 1991 r.

⁴⁰ Tamże

Wilamowicki zamek.

Plac zabaw.

wieś będzie posiadać sieć kanalizacji sanitarnej odprowadzającej ścieki do oczyszczalni w Skoczowie.

Wśród zabytków, które znajdują się sołectwie należy wymienić: kompleks dworski w Wilamowicach składający się z zamku – budowli z XVII w. bardzo zniszczonej i nie remontowanej przez obecnych właścicieli, stodoły krytej glinianą dachówką. Do zamku dobudowany jest sklepiony budynek, w którym wyrabiano jęczmienny sód potrzebny przy produkcji spirytusu w gorzelnii folwarku w Międzywiciu. Pokoje w zamku są duże, sklepione na parterze, a na piętrze mają sufity ozdobione stiukami. Mury mają ok. 1 m grubości i są kamiennie-ceglane.⁴¹

Do rejestru wpisane są następujące pomniki przyrody: klon polny o obwodzie 240 cm, wysokości 20 m, wiek ok. 200 lat; dąb szypułkowy o obwodzie 420 cm, wysokości 29 m, wiek ok. 400 lat; dąb o obwodzie 334 cm, wysokości 22 m, wiek ok. 250 lat; buk o obwodzie 335 cm, wysokości 35 m, wiek ok. 180 lat; aleja lip o obwodach od 165 do 300 cm, wysokości 25 m, wiek ok. 150 lat.

Wieś posiada dobre zaplecze sportowo-rekreacyjne. W Wilamowicach znajduje się kort tenisowy oraz boisko do gry w siatkówkę. W 2009 roku odnowiono strażnicę OSP oraz wybudowano plac zabaw dla dzieci. Znajduje się tu także gospodarstwo, gdzie można pojeździć konno. Wilamowice to bardzo malownicza miejscowość, stanowiąca doskonałe miejsce do spacerów i podziwiania panoramy pobliskich Beskidów. Działają tu: Ochotnicza Straż Pożarna, Koło Gospodyń Wiejskich, Zespół Muzyczny Turnioki.

⁴¹ Tamże

Wiślica

Nazwa wsi ma związek z rzeką Wisłą i dawnymi mieszkańcami nadwiślańskiego kraju – z plemieniem Wiślan. Istnieje prawdopodobieństwo, że naprzeciwko gołęszyckiego grodu położonego na wzgórzu nad Bładnicą, na pobliskim kopcu nad Wisłą, Wiślanie zbudowali bliźniaczy gród obronny, by strzec granic ich plemiennego terytorium. Po zburzeniu grodu pozostała osada, która zachowała nazwę świadczącą o jej pradowym powstaniu i pochodzeniu.⁴²

Wiślica zajmuje obszar 357 ha. Sołectwo leży w zachodniej części gminy Skoczów, granicząc od północy ze wsią Ochaby, od wschodu z sołectwem Kiczyce, natomiast od południa z miastem Skoczów. Od zachodu wieś graniczy z gminą Dębowiec. Obecnie Wiślica liczy 711 mieszkańców.

Sołectwo używa herbu z wyobrażeniem pługa, który widnieje na wszystkich znanych pieczęciach gminy. Na najstarszej pochodzącej prawdopodobnie z XVIII w., jest to prymitywny pług bezkoleśny z napisem: „Pieczent diediny Wislice”. Pieczęci używane na przełomie XIX i XX wieku zawierają herb, którym jest żelazny pług koleśny z krojem i lemieszem, odwalnicą i czepigami. Pług jest herbem charakterystycznym, podkreślającym czysto rolniczy charakter wsi. Herb używany współcześnie opracowany przez E. Biszorskiego powstał na podstawie ryciny z książki M. Gumowskiego. Różni się od oryginału uproszczonym rysunkiem pługa oraz uzupełnieniem w postaci gwiazdy.⁴³

⁴² J.Wantula „Herby i pieczęcie miasta i gminy Skoczów” Towarzystwo Miłośników Skoczowa 1984 r.

⁴³ Tamże

Kościół w Wiślicy.

Droga przez wieś.

Widok na sołectwo.

Budynek przedszkola.

Wieś jest malowniczo położona na wzgórzu, z którego rozpościera się piękny widok na Beskidy i Skoczów. Znajduje się tutaj rezerwat przyrody – „Skarpa Wiślicka”. Zasadniczy jej obszar charakteryzuje się wykształconym, skupionym układem przestrzennym, rozwiniętym w kierunku miasta. W części północnej wsi zabudowa jest rozproszona. Położona tutaj Skarpa Wiślicka to strome zbocze wzgórza porośnięte lasem, stanowiące bardzo interesującą przestrzeń przyrodniczą i krajobrazową. Przez sołectwo przebiegają drogi: krajowa, powiatowe, gminne oraz dojazdowe do gruntów rolnych.

Wiślica jest jedną ze średniowiecznych osad podmiejskich położoną niedaleko Skoczowa, o której pierwsze wzmianki pojawiły się w XIV-XVI w. W dawniejszych czasach wieś była własnością Komory Cieszyńskiej. We wsi stał drewniany dworek, w którym mieszkał zarządca wsi, tak zwany „sprawca”. Dworek jednak uległ spaleniowi i nie został odbudowany. W wyniku parcelacji dóbr Komory powstało kilkanaście drobnych gospodarstw rolnych. Po pierwszej wojnie światowej Wiślica była samodzielną gminą, na której czele stał wójt wraz z radą gminy. Głównym zajęciem mieszkańców była praca na roli, drobne rzemiosło oraz praca w rodzącym się przemyśle na terenie Skoczowa. Największe gospodarstwo we wsi nie przekraczało 20 hektarów. Dochód z tak małych gospodarstw nie zapewniał dostatniego życia. Przed wybuchem drugiej wojny światowej we wsi było 98 domów mieszkalnych i nieco poniżej 500 mieszkańców. Po zakończeniu drugiej wojny światowej wieś utraciła swoją autonomię i została włączona do gminy zbiorczej Skoczów. Od 1973 roku stała się częścią miasta i gminy Skoczów.⁴⁴

Obecnie we wsi jest 175 budynków mieszkalnych. Wieś jest położona na tak zwanej Wiślickiej Kępie. W centrum wioski znajduje się budynek dawnej szkoły noszącej imię Rudolfa Szostoka, przedwojennego kierownika tej placówki, który został stracony przez Niemców w Cieszynie pod Wałką, w czasie pamiętnej zbiorowej egzekucji. Tablicę pamiątkową ufundowali i wmurowali w ścianę budynku mieszkańcy Wiślicy. Obecnie mieści się tam przedszkole publiczne. W centrum znajduje się również Dom Wiejski wybudowany w latach 80-tych. Jest w nim sklep spożywczy, remiza OSP, sala imprez z zapleczem kuchennym oraz dwa mieszkania komunalne. W centrum wsi wybudowano kościół katolicki pod wezwaniem Miłosierdzia Bożego, do którego budowy uży-

⁴⁴ Źródło: Jan Kałuża, długoletni kierownik SP w Wiślicy

OSP Wiślica.

Boisko LKS Wiślica.

to elementów ołtarza z Kaplicówki, przy którym papież Jan Paweł II odprawił mszę w 1995 r.

W sołectwie znajdują się obiekty objęte ochroną konserwatorską. Są to w zdecydowanej większości budynki mieszkalne oraz gospodarcze.

Wieś jest w pełni zelektryfikowana, zgazyfikowana oraz zwodociągowana. Wiślica nie jest skanalizowana. W przyszłości planuje się, że wieś będzie posiadać sieć kanalizacji sanitarnej odprowadzającej ścieki do oczyszczalni w Skoczowie.

To bogato urzeźbiony obszar z rozległymi panoramami widokowymi na dolinę Wisły oraz przylegający kompleks stawów. Znajdujący się tutaj Rezerwat Skarpa Wiślicka jest elementem głównego korytarza ekologicznego Wisły i stanowi obszar bezwzględnie chroniony. Jest to obszar o wysokich walorach przyrodniczych z uwagi na występowanie chronionych gatunków flory np. czosnku niedźwiedziego i cieszyńianki.

Działają tu: Ludowy Klub Sportowy Wiślica, Polski Związek Hodowców Gołębi Pocztowych, Koło Gospodyń Wiejskich, Ochotnicza Straż Pożarna.

egzemplarz bezpłatny